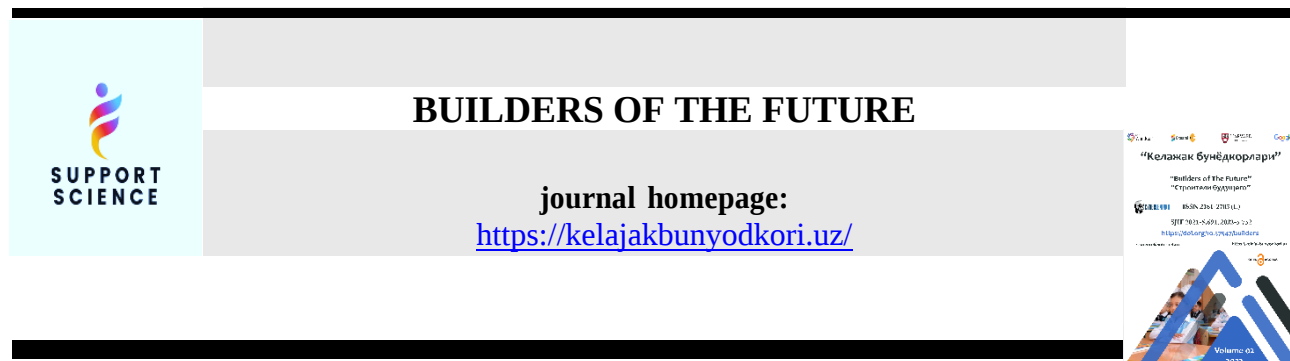

THE ROLE OF FEMALE WRITERS IN THE DEVELOPMENT OF PASHTO-LANGUAGE LITERATURE IN AFGHANISTAN

Fazilatkhon Temurmaliyeva

3rd-year student, Pashto-English group
School of Iranian and Afghan Studies
Tashkent State University of Oriental Studies

N. Kabiroya

Associate Professor, PhD,
School of Iranian and Afghan Studies, TSUOS
Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: realism, symbol, composition, artistic device, plot.

Received: 28.04.25

Accepted: 10.05.25

Published: 14.05.25

Abstract: This article explores the development of Pashto-language literature in Afghanistan, particularly from the 1980s onward. It highlights the significant contributions of female writers to the evolution of prose genres alongside poetry. In particular, it analyzes the role of Sharifa Sharif, a prominent female writer, in truthfully portraying societal issues and creating vivid, multidimensional characters. The artistic analysis of her short story "Dahil Bahir" demonstrates her effective use of various genres and literary techniques.

AFG‘ONISTON PASHTUZABON ADABIYOTI RIVOJIDA AYOL IJODKORLARNING O‘RNI

Fazilatxon Temurmaliyeva

3-kurs pashtu-ingliz guruhi talabasi
“Eronshunoslik va afg‘onshunoslik” oliy maktabi
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

N. Kabiroya

“Eronshunoslik va afg‘onshunoslik” oliy maktabi dotsenti, PhD
TDSHU
Toshkent, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit soʻzlar: realizm, ramz, kompozitsiya, tasviriy vosita, syujet.

Annotatsiya: Mazkur maqolada Afgʻoniston pashtuzabon adabiyotining shakllanishi, unda XX asrning 80-yillardan eʼtiboran ushbu adabiyotning nasriy janrlari, jumladan, sheʼriyat bilan bir qatorda hikoyachilikda ham jiddiy rivojlanishida ayol ijodkorlardan Sharifa Sharifning jamiyat muammolarini haqqoniy koʻrsatib berish va undagi yorqin, keng koʻlamli qiyofalar, qahramonlar obrazini yaratishda, turli janriy shakllar va badiiy uslublardan foydalanishlarni “Dahil Bahir” hikoyasini badiiy tahlili orqali kuzatiladi.

**РОЛЬ ЖЕНЩИН-ПИСАТЕЛЬНИЦ В РАЗВИТИИ ПУШТУЯЗЫЧНОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ АФГАНИСТАНА**

Фазилатхон Темурмаликова

Студентка 3 курса, группа пушту-английский

Высшая школа иранистики и афганистики

Ташкентский государственный университет востоковедения

Н. Кабирова

доцент, PhD,

Высшая школа иранистики и афганистики, ТГУВ

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: реализм, символ, композиция, изобразительное средство, сюжет.

Аннотация: В статье рассматривается становление пуштуязычной литературы Афганистана, особенно начиная с 1980-х годов. Особое внимание уделяется вкладу женщин-писательниц в развитие прозаических жанров наряду с поэзией. Через художественный анализ рассказа «Дахиль Бахир» прослеживается творческий подход Шарифы Шариф — видной писательницы, правдиво отражающей проблемы общества, создающей яркие, многогранные образы героев, а также использующей разнообразные жанровые формы и литературные приёмы.

Adabiyot qalblarga orom beruvchi, insonlar ruhiyatini mulohazaga chorlovchi, hayotni rangli va rangsiz nigohlarda jonlantiruvchi ajoyib sanʼatdir. Bu soʻz sanʼati qaysi xalq adabiyoti boʻlishidan qatʼiy nazar, qalblarni junbushga keltiruvchi va insonni ruhan oʻylashga, fikrlashga undovchi kuchdir. Quyida ijodkor afgʻon ayollarining asarlari kitobxonlari orasida yoyilishi, rivojlanishi va eng muhimi ularning ilk qadamlari, yaʼni isteʼdod egalari toʻgʻrisida maʼlumotlarni keltirib oʻtamiz.

Malala Yusufzay 1997-yilda Pokistonning Svat vodiysida tavallud topgan. 2014 yilda Nobel mukofoti sovrundori bo'lgan. Malala 11 yoshida BBC urdu uchun "Tolibon" ni Svat vodiysidagi hayotga tasiri haqida yozgan.

Khalida Brohi 1988-yilda Pokistonda tavallud topgan. Khalida Brohi Pokistonning qishloq joylarida qizlarning ta'lim olish va "nomus qotilliklari" ga qarshi kurashgan. Sughar Foundation asoschisi, u tashkilot qizlarni o'qitib ularga iqtisodiy mustaqillik berishga yordam beradi.

Shabana Basij-Rasix 1990-yil tavallud topgan. U Afg'oniston tolibon hukumati ayollarning ta'lim tarzda faoliyatini davom ettirgan. Keyinchalik Afg'onistonda "School of Leadership" Afg'oniston (SOLA) maktabini ochgan. Bu maktab faqat qizlar uchun TIME 100 - royxatiga kiritilgan.

Afg'oniston pashtu tilining nasrini tadqiq etar ekanmiz, ularda jamiyat ichidagi muammolarni tahlil qilish chuqurlashganini, shaxsning o'rab turgan muhit bilan o'zaro aloqasi ko'rsatila boshlanganini, hamda asosiy qarama-qarshi sinflararo munosabatlar tasvirlanganini kuzatamiz.

Odamni ibtidodan hozirgacha bir xil tasavvur qilish mumkin emas. Chunki davrlar o'tgan sayin insonning fikrlash salohiyati, madaniy saviyasi, ma'naviy qiyofasi o'zgaradi. Uning qadr-qimmatini, mavqei har tomonlama yangilanishga uchraydi. Bugunga kelib mamlakat mustaqilligi inson manfaatlarini himoyalashni asosiy maqsadiga aylantirdi. Shu bilan birga ijodkorlar tomonidan odamni turli holatlarga solib o'rganish, uni ifodalash, tasvirlash erkin amalga oshirilmoqda. Bu esa adabiyotda yangi obrazlar yaratish bosqichini yuzaga keltiradi .

Afg'oniston pashtuzabon nasrining vakilalari inson qiyofalarini har tomonlama, chuqur va yorqin tasvirlashga harakat qilib, psixologik uslubga ham murojaat etishga harakat qildilar. Ular ilgari kuzatilmagan holatlar - ichki hissiyotlarni, o'y-xayollarni berishga va manzaralarni ko'rsatishga urina boshlagan adibalardan biri Sharifa Sharifdirlar.

U 1333-hijriy shamsiy yil Qalat shahrida ziyoli va ma'rifatli oilada dunyoga keldi. Uning asl ona vatani mamlakat shimolida joylashgan Ko'histon vodiylarida bo'lib, umrining katta qismi Kobulda o'tgan. Sharifa 12-sinfni tugatgach, Kobul universitetining til va adabiyot yo'nalishining pashtu tili bo'limida o'qishni davom ettirdi. 1355 yilda fakultetni tugatgandan so'ng u Pashtu jamiyatiga a'zolikka qabul qilindi. 1357 yildan 1364 yilgacha adabiyot yo'nalishida magistratura bosqichini AQSH da davom ettirdi. So'ngra Doktorlik ta'limini oldi. Afg'onistonda birlashgan millatlarning ayollar faoliyati bo'yicha maxsus idorada faoliyat yuritib, ayollar faoliyati va mavqei borasida qator asarlar, tadqiqotlar bilan shug'ullangan.

Sharifa Sharif qalamiga mansub "دژوندانخور" ("Hayot chizgisi") nomli kitobda mamlakatning ko'plab qudratli va mashhur yozuvchi va shoirlarining asarlari jamlangan. Shuningdek adibaning "دولس سندر غاری" ("O'n ikki qo'shiqchi") nomli hikoyasi Germaniyada nemis tiliga tarjima qilinib, kitobxonlarga taqdim etilgan.

Pashtuzabon adabiyoti jamiyatdagi ayrim muammolarni, tartibsizliklarni, tengsizlik va zo‘ravonlik dunyosini badiiy tasvirlashda muvaffaqiyat qozongan Sharifa Sharifning “دهيلو بهير” (“Dahil Bahir”) hikoyasida ham jamiyat hayotining turli ijobiy va murakkab ko‘rinishlari, ayol kishining qanchalar mustahkam iroda sohibasi ekanligi ochib berilgan.

“خواتدسي كورم يو ه بو دی یحه ناستهده بمتنی جامی یی بهحان ، لوی بیتمی بی یدغیر کی تینک نیو لی”

“Yon tomonda bir keksaygan ayol o‘tirardi. U milliy libosda edi, katta tugunchani qo‘llari bilan mahkam ushlab olgan”.

“د شرم او خوا نجی هی بدسخ لیدل کیری شوتدی بی ریبیری”

“Uning yuzi uyat va g‘amdan qizarib ketgan, lablari titrardi”.

“دقهر او غصی لرلوسترکوسره مغته کوری جی شو ندی لاتوری او بدتر یو تندی شیرا ورته کوی”

“Unga tikilib turgan g‘azabnok odamning ko‘zlari qizargan, labi qimtilgan, qoshlari esa jiddiy chimirilgan edi”.

“كلهmate كوری كله خملی لمن تهجي زماد كالوسره نو دی ده . بدویر ، ویره داسی جی كنكلوته بهتمه ده”

“U lablarini qimtib, sovuq nigoh bilan menga qaradi, keyin esa o‘z lablariga e‘tibor qaratdi”.

“خدای کهي دادر ی شبی مری خولی ته و روری وی شو ندی تیوری وزه دو سره بوهریم جی غوته شوی خبر کبی”
 “بسله ویری مودی نهیر انیزی خونه بوهریم جی خدو ابي

“Shunday chuqur nafas oldiki, go‘yo yuragidan og‘ir yuk ko‘tarildi. U bog‘ichini mahkam ushlagancha, o‘ziga yaqin tortdi. Go‘yo u faqat shu bog‘ich bilangina bog‘liq edi”.

Hikoyadagi kekxa ayolning kiyimlari kir va eskirgan, qo‘llari dag‘al, tirnoqlari siniq, lekin u mehribonlik bilan jilmayishga urinishi. Ayol keksaligida ham hayotidan umidini yo‘qotmagan kuchli inson sifatida tasvirlanganligini ko‘rishimiz mumkin. Shu bilan birga asarda rang tasvir va ramzlardan ham juda chiroyli foydalanilgan. Hikoyadagi kekxa ayolning katta tugunchasini mahkam ushlashi – uning bor-yo‘g‘i shundan iborat ekanligi, bu tuguncha umri davomida yig‘ilgan iztiroblari, og‘ir xotiralari va sabrning ramzidir.

“خواتدسي كورم يو ه بو دی یحه ناستهده بمتنی جامی یی بهحان ، لوی بیتمی بی یدغیر کی تینک نیو لی”

“Yon tomonda bir keksaygan ayol o‘tirardi. U milliy libosda edi, katta tugunchani qo‘llari bilan mahkam ushlab olgan.”

Hikoyada ijtimoiy tengsizlik, insoniylik, achinish va o‘zlikni anglash bilan bir qatorda, ramziy va falsafiy mazmun kasb etadi. Kekxa ayol obrazining ruhiy kechinmalari chuqur ma‘no anglatadi.

“Sen juda iflossan! Oyoq kiyimlaringni tozala” degan so‘zlari ijtimoiy tabaqalanish va insoniylikning yo‘qolib borayotganini ifodalaydi.

Xulosa o‘rnida shuni aytishimiz mumkinki, afg‘on adabiyoti rivoji uchun o‘z hissalarini qo‘shib kelayotgan ayollar va ularning ijodlari taqsiinga sazovardir. Bunga birgina Sharifa Sharifning “Dahil Bahir” hikoyasini tahlili qilish jarayonida guvoh bo‘ldik. Unda ayollariga bo‘layotgan munosabat, ijtimoiy tengsizlik, insoniylik va ichki iztirob ustuvor mavzular sifatida ko‘rinadi. Hayot

va insoniy munosabatlar haqida mulohaza yuritishga undashi bilan birga badiiy jihatdan kuchli metaforalar, ramziy tasvirlar va ruhiy kechinmalar tasvirlangan. Umuman olganda, hikoya hayotiy, ma'noli va o'quvchini chuqur o'yga toldiradigan asar sifatida aytishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kabirova N.K. Rahnavard Zaryob hikoyalarining poetikasi. Monografiya. Toshkent-2021.
2. Spujmay Zaryob hikoyalarida oilaviy munosabatlar va ayol kechinmalarining badiiy ifodasi. Toshkent. 2023. Sharqshunoslik. Ilmiy jurnali. №1.
3. Герасимова А., Гирс Г. Литература Афганистана. –М.: ИВЛ, 1963.
4. Гирс Г.Ф. Современная художественная проза на пушту в Афганистане. –М.: 1958.
5. کبرا مظہري ملورد. کال ۱۳۶۶. پښتني ليکوالي او شاعراني
6. انځور زرین, دپښتو لنډې کیسې یو لنډ تاریخی جاج, «کابل» مجله, ۱۳۶۳ کال, ۱۰ گڼه, ۵۸-۷۳ مخوبه